

ΚΑΠΝΟΣ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΤΣΙΓΑΡΟ

Ο καπνός είναι ένα από τα προϊόντα που ήρθαν στην Ευρώπη με την ανακάλυψη της Αμερικής από τον Χριστόφορο Κολόμβο το 1492. Οι ιθαγενείς χρησιμοποιούσαν τον καπνό καπνίζοντας ή μασουλώντας τα αποξηραμένα φύλλα, ρουφώντας σκόνη καπνού από την μύτη και με άλλους τρόπους. Οι άποικοι διαπιστώνοντας ότι η συνήθεια αυτή έδινε μια παροδική αίσθηση εγρήγορσης και ταυτόχρονα χαλαρότητας την διέδωσαν στην Ευρώπη. Όταν μάλιστα ο Γάλλος πρέσβης στην Πορτογαλία Jean Nicot δώρισε φύλλα και σπόρους στην Βασιλική Αυλή της Γαλλίας, έδωσε ταυτόχρονα και το όνομά του στην βασική τοξική ουσία, που περιέχεται στο φυτό, στην νικοτίνη. Η αλκαλοειδής αυτή ουσία ανήκει στον αμυντικό μηχανισμό του φυτού, καθώς αποτρέπει τα έντομα αλλά και τα θηλαστικά να καταναλώσουν τα φύλλα του.

Σε αντίθεση με άλλα αποικιακά φυτά (μπανάνα, καφές, τσάι, μπαχαρικά κλπ), που καλλιεργούνται μόνο σε τροπικά και υποτροπικά κλίματα, το φυτό του καπνού μπορεί να καλλιεργηθεί σε εύκρατα κλίματα. Ωστόσο, η αγγλική αποικία της Βιρτζίνια στη βόρεια Αμερική κυριαρχεί στην αγορά και η αγγλική κυβέρνηση παραχωρεί στην Βιρτζίνια το μονοπώλιο της τροφοδότησης των νέων αποικιών, με την προϋπόθεση ότι το εμπόριο θα διεξάγονταν από τα αγγλικά λιμάνια, όπου και θα φορολογούνταν. Σταδιακά οι εύποροι και μορφωμένοι καλλιεργητές της Βιρτζίνια θα αρχίσουν να αμφισβητούν τα προνόμια της μητρόπολης και να επιδιώκουν την ανεξαρτησία. Πολλοί ιστορικοί πιστεύουν ότι δεν είναι τυχαίο ότι μερικοί από τους ηγέτες της Αμερικανικής Επανάστασης 100 χρόνια αργότερα ξεπήδησαν από την τάξη αυτή. Ο Τόμας Τζέφερσον και ο Τζόρτζ Ουάσιγκτον έκαναν περιουσίες από την καλλιέργεια καπνού.

Με την αυγή λοιπόν του 19^{ου} αι οι ΗΠΑ δεσπόζουν στην παγκόσμια παραγωγή. Διάφορες επινοήσεις, που έγιναν την εποχή εκείνη, θα μετατρέψουν την μέχρι τότε ήπια χρήση του καπνού σε επικίνδυνη κατάχρηση, σε μια υγειονομική βόμβα.

Από το 1550 – 1850 περίπου η χρήση του καπνού γίνονταν με τις ξύλινες ή πήλινες πίπες, που ήταν ιδιαίτερα δύσχρηστες. Θυμηθείτε τους αρχηγούς των Ινδιάνων και τον Σέρλοκ Χολμς. Στις αρχές του 19^{ου} αι επινοήθηκε το στριφτό τσιγάρο, που περιτύλιγε τριμμένο καπνό μέσα σε χαρτί. Από το cigar, που είναι το πούρο ονομάστηκε cigarette, δηλαδή πουράκι. Με την ονομασία σιγαρέτο πρωτοήρθε και στην Ελλάδα. Εκτός του ότι ήταν ακριβά,

καθώς παρασκευάζονταν σε βιοτεχνίες όπου το στρίψιμο γινόταν με το χέρι, υπήρχε και ένα ακόμα πρόβλημα. Το άναμμα του τσιγάρου ήταν ένα βάσανο, αφού μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αι δεν υπήρχαν σπέρτα, αλλά και όταν επινοήθηκαν τα πρώτα ήταν δύσχρηστα και επικίνδυνα. Ο κίνδυνος απειλούσε και τους εργάτες που τα κατασκεύαζαν, καθώς προσβάλλονταν από σοβαρές ασθένειες λόγω της χρησιμοποίησης του δηλητηριώδους λευκού φωσφόρου.

Στην Οθωμανική Ανατολή υιοθετήθηκε ο δύσχρηστος αργιλές. Ήταν δύσκολο, χρονοβόρο και επικίνδυνο, λοιπόν, το κάπνισμα, ιδίως μάλιστα στο χώρο της δουλειάς. Έτσι, στις ΗΠΑ κυρίως, υιοθετήθηκε το μάσημα του καπνού, συνήθεια όμως που προκαλούσε κακοσμία του στόματος και έκκριση μεγάλης ποσότητας σάλιου. Αν μασούσε κάποιος καπνό σε υπαίθριο χώρο, το πρόβλημα δεν ήταν πολύ μεγάλο, καθώς μπορούσε να φτύνει δεξιά και αριστερά. Για τους κλειστούς χώρους καθιερώθηκαν τα πτυελοδοχεία, που ήταν μεγάλα σαν κουβάδες. Όσο για την κακοσμία του στόματος, φανταστείτε τις καημένες τις συζύγους, όταν επέστρεφε το βράδυ ο άντρας τους στο σπίτι.

Μέχρι τα μισά του 19ου αι. λοιπόν (1850), υπήρχαν πρακτικές δυσκολίες, που περιόριζαν την κατανάλωση του καπνού σε λογικά όρια. Σύντομα όμως τα πράγματα άλλαξαν. Εκτός από την παραγωγή ασφαλών σπέρτων, μια δεύτερη εφεύρεση απογείωσε την κατανάλωση, έφερε τεράστια κέρδη στις καπνοβιομηχανίες, απροσδόκητους φόρους στα κρατικά ταμεία και θανάσιμα προβλήματα υγείας στους ανύποπτους θεριακλήδες. Ήταν η αυτόματη μηχανή παραγωγής τσιγάρων. Το 1850 άρχισαν να λειτουργούν βιοτεχνίες χειροποίητων τσιγάρων, στις οποίες ένας επιδέξιος εργάτης μπορούσε να στρίψει 5 τσιγάρα στο λεπτό. Το 1888 όμως ένας νεαρός μηχανικός εφήυρε μια αυτόματη μηχανή που έστριβε 200 τσιγάρα στο λεπτό, και μάλιστα ομοιόμορφα. Δηλαδή η μηχανή μπορούσε να αντικαταστήσει 40 εργάτες (σήμερα οι σύγχρονες μηχανές στρίβουν 8000 τσιγάρα το λεπτό, δηλ αντικαθιστούν 40 παλιές μηχανές!) Ο καπνοβιομήχανος Duke αγόρασε την μηχανή και πολύ σύντομα έγινε βαθύπλουτος, τόσο ώστε ίδρυσε το περίφημο Πανεπιστήμιο Duke.

Τα ομοιόμορφα τσιγάρα της αυτόματης μηχανής συσκευάζονταν σε μικρά κομψά πακέτα, που χωρούσαν εύκολα στην τσέπη, όπως και τα κουτάκια με τα ασφαλή πλέον σπέρτα. Επιπλέον η δραστική μείωση του κόστους και η επιθετική διαφήμιση έκαναν το κάπνισμα προσιτό στις μάζες και την

συνήθεια πραγματοποιήσιμη οποιαδήποτε στιγμή της ημέρας, ακόμα και στις ώρες της δουλειάς.

Στις αρχές του 20 ου αι. στους καπνιστές, που μέχρι τότε ήταν συνήθως άνδρες, προστέθηκαν και οι γυναίκες. Μαζί με τα συνθήματα για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων στην πολιτική, τις σπουδές και το επάγγελμα, έβαλαν στο στόμα τους και το τσιγάρο ως ένδειξη ισότητας των δύο φύλων. «Εγώ είμαι η νέα γυναίκα, που θα καπνίζω και θα ψηφίζω» έλεγε ένα τραγουδάκι στην Αθήνα των αρχών του 20^{ου} αι., με προφητικό λόγο όσον αφορά τη χρονική σειρά των δύο ενεργειών, αφού οι γυναίκες πρώτα άρχισαν να καπνίζουν και μετά να ψηφίζουν.

Μ' αυτά και μ' αυτά το κάπνισμα από μια πανάρχαια συνήθεια λίγων που κάπνιζαν λίγο έγινε στον 20^ο αι. μόνιμος σύντροφος των πολλών. Από το 1850 μέχρι το 1950 η παγκόσμια κατανάλωση καπνού αυξήθηκε κατά 100.000 φορές! Αυτό οδήγησε στην εξάρτηση από την νικοτίνη. Η νικοτίνη είναι αυτή που προκαλεί τον εθισμό, ωστόσο άλλες είναι οι ουσίες που ευθύνονται για τις γνωστές επιπτώσεις στην υγεία. Στον καπνό του τσιγάρου υπάρχουν σχεδόν 2000 συστατικά, τα περισσότερα ισχυρά δηλητήρια. Όταν λοιπόν η νικοτίνη φτάσει να προκαλεί εθισμό, αναγκάζει τον οργανισμό να προσλαμβάνει όλο και μεγαλύτερη ποσότητα αυτών των ουσιών, όπως μονοξείδιο του άνθρακα, που προκαλεί μακροπρόθεσμα καρδιαγγειακές παθήσεις, ενώ η πίσσα και οι αρωματικοί υδρογονάνθρακες ευθύνονται για κάποιες μορφές καρκίνου, κυρίως του πνεύμονα.

Πότε έγιναν γνωστές οι δυσμενείς επιπτώσεις του καπνίσματος; Οι πρώτες επιστημονικές μελέτες έγιναν στην Γερμανία από επιστήμονες του χιτλερικού καθεστώτος. Όμως, εξαιτίας των απάνθρωπων και ρατσιστικών κατά κανόνα ερευνών των επιστημόνων του ναζιστικού καθεστώτος, είχε επιβληθεί αποκλεισμός των αποτελεσμάτων των ερευνών τους στην υπόλοιπη Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Κοντά στο ξερό καίγεται και το χλωρό, λέει μια παροιμία, και έτσι τα πορίσματα για την επικινδυνότητα του καπνίσματος θα καθυστερούσαν μέχρι το 1965, οπότε έρευνες Αμερικανών επιστημόνων ανέδειξαν τους κινδύνους που εγκυμονεί το κάπνισμα για την υγεία.